

به نام خداوند

چرخه ارزش گذاری دارایی‌های نامشهود، کامل شد (تحلیل مصوبه و اصلاحیه دی ماه ۱۳۹۸ هیات محترم وزیران)

مقدمه

تجاری‌سازی دانش، هم ارزش است و هم نیاز امروز جوامع در حال توسعه. امروزه این نیاز شناسایی شده و مورد توجه جدی دولتمردان قرار گرفته است؛ چراکه از دلایل مهم توسعه‌یافتگی هر جامعه‌ای، حرکت در مسیر تجاری‌سازی دانش است. تجاری‌سازی و یا تولید ثروت از علم و دانش، در تمام جوامع امری پسندیده است و در جامعه ایرانی، امری پسندیده و ضروری است، زیرا جامعه ایرانی هم جامعه‌ای جوان است و هم جامعه‌ای دارای دانش‌آموختگان متعدد در رشته‌های فنی-مهندسی که این دو موضوع در ایران اسلامی، تجاری‌سازی را از اهمیتی دوچندان، برخوردار کرده است. در تجاری‌سازی، ارزش گذاری آورده‌ی هر یک از دو طرف، مقدمه ورود به سرمایه گذاری است و اگر آورده‌ی یک طرف، دارایی نامشهود باشد، باید از مقررات خاص آن پیروی نمود.

مشارکت دولت با بودجه دولتی در تجاری‌سازی:

به منظور تبیین و تعیین مقررات حاکم بر مشارکت دولت با بودجه دولتی در تجاری‌سازی، ابتدا باید به این سؤال پاسخ داده شود که «آیا سازمانها و شرکت های دولتی، دانشگاه ها و پژوهشگاه های دولتی، می‌توانند آورده‌ی نقدی (از محل بودجه‌های دولتی) به «بخش خصوصی و یا بخش غیردولتی» اختصاص دهند؟».

برای پاسخ به این سوال لازم است که ابتدا به قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی (مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۸ و اصلاحات بعدی)، مراجعه شود تا پایه و اساس سرمایه گذاری دولت، با مقررات لازم الاجرا، محک زده شود. مطابق صدر تبصره ۲ ماده ۳ این قانون، «فعالیت‌های حوزه‌های سلامت، آموزش، تحقیقات و فرهنگ» مشمول این قانون نیستند. بر این اساس لازم است تا در مراحل مختلف تجاری‌سازی (تبدیل یک ایده به محصول نهایی و فروش آن در بازار)، محدوده «تحقیقات» مشخص شود. همانگونه که می‌دانیم «تحقیقات» که در صنعت از آن به عنوان بخش تحقیق و توسعه (R&D) یاد می‌شود، اساس حرکت در مسیر فناوری و نوآوری است.

کلمه‌ی «تحقیقات» یاد شده، مستند به معیار های مندرج در دستورالعمل اجرایی ماده ۵۶ قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) که به تصویب شورای عالی علوم، تحقیقات و فن‌آوری رسیده است (موضوع ابلاغیه شماره ۳/۱۲/۲۲۱۱ مورخ ۱۳۹۴/۱۲/۱۹ شورای عالی عتف)، ۳ مرحله‌ی حمایت از ایده تا تولید دانش فنی و یا تولید محصول نمونه صنعتی (Prototype) را شامل می‌شود. اما مراحل تولید انبوه، بازاریابی، فروش و توسعه بازار، فعالیت تحقیقاتی محسوب نمی‌شوند. به دیگر سخن، سرمایه گذاری دولت در فاز تحقیقات تا اکتساب فناوری (مرحله‌ی حمایت

از ایده تا تولید دانش فنی و یا تولید محصول نمونه صنعتی) مشمول الزامات قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، قرار نمی‌گیرد. درحالی‌که سرمایه گذاری دولت در فاز تجاری سازی (مرحله تولید انبوه، بازاریابی، فروش و توسعه بازار)، مشمول الزامات آن قانون می‌باشد.

دولت و ارزش گذاری دارایی نامشهود:

تا اینجا آموختیم که برای حمایت مستقیم از فن آوران و نوآوران، دولت می‌تواند برای تحقیق و توسعه (R&D) آورده‌ی نقدی (از محل بودجه‌های دولتی) به «بخش خصوصی و یا بخش غیردولتی» اختصاص دهد. برای نمونه، شرکت‌های دولتی فعال در صنعت برق می‌توانند به منظور تامین تجهیزات و محصولات دانش بنیان، برای فاز تحقیقات تا اکتساب فناوری، آورده‌ی نقدی (از محل بودجه‌های دولتی) به «بخش خصوصی و یا بخش غیردولتی» اختصاص دهند. اینکه چه مقدار سرمایه، به این امر اختصاص یابد، مستلزم آنست که آورده بخش خصوصی و یا بخش غیردولتی، که معمولاً از نوع «دارایی نامشهود» است، ارزش گذاری شود. چنانچه یک شرکت فعال در صنعت برق، مدعی آنست که دارای دانش فنی مشخصی است و برای تبدیل آن به محصول نمونه صنعتی (Prototype) نیازمند مشارکت مستقیم دولت به عنوان سرمایه گذار می‌باشد، شرکت دولتی فقط در صورتی می‌تواند در این امر سرمایه گذاری کند که ابتدا «دانش فنی متعلق به بخش خصوصی و یا بخش غیردولتی» ارزش گذاری شود. همچنین در مواردی که دولت، مالک دارایی نامشهود است و قصد واگذاری آن را دارد. برای نمونه، پژوهشگاه نیرو، مالک دانش فنی بوده و قصد واگذاری آن را داشته باشد.

مفهوم ارزش و ارزش گذاری:

«منظور از ارزش، ارزش اقتصادی (value Economical) یک کالا می‌باشد. ارزش اقتصادی منفعتی است، که در اثر صرفه جویی در هزینه های حاصل از تقسیم کار بین اجزاء یک جامعه به صورت بالقوه ایجاد و به محض انجام یک مبادله ظهور کرده و به صورت بالفعل در می‌آید. در جریان این مبادله تنها عرضه کننده یک کالا نیست که منفعتی بدست می‌آورد، بلکه خریدار نیز منافعی را کسب خواهد کرد^۱».

به‌طور حتم تا موضوع «ارزش گذاری» در کشور حل نشود، نمی‌توانیم ارتباط کارساز و دوسویه را میان سرمایه گذار و سرمایه پذیر ایجاد کنیم^۲. «فرایند تعیین ارزش فناوری، اصطلاحاً ارزش گذاری فناوری نامیده می‌شود. رویکردها و روشهای متنوعی تاکنون برای ارزش گذاری تکنولوژی معرفی و به کار گرفته شده‌اند. ارزش گذاری یعنی کمی کردن در واحدی پولی. وقتی ما راجع به ارزش چیزی سوال می‌کنیم، دنبال پاسخی کمی (عددی) می‌گردیم. مثلاً به واحد دلار، ین، مارک، ریال یا دیگر واحدهای پولی. این موضوع معمولاً صحت دارد خواه چیزی که در ذهن ماست یک فقره از تجهیزات تولیدی مثل ماشین آلات، یک دارایی درآمدزای نامشهود مثل یک ثبت اختراع یا امتیاز یک دارو با ارزش درمانی زیاد بوده و یا یک

^۱ - شیوه نامه ارزش گذاری فناوری و دانش فنی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، پاییز ۱۳۹۰، ص ۱

^۲ - علیرضا دلیری معاون توسعه مدیریت و جذب سرمایه معاونت علمی رییس جمهور، ۳ مرداد ۱۳۹۷، مراسم تفاهم نامه همکاری میان معاونت علمی و شرکت های ارزش گذاری

فقره یا قطعه هنری زیبا بدون منافع تجاری، مثل یک نقاشی بسیار ظریف و شگرف، باشد. ارزش همه اینها می تواند با یک واحد پولی تعیین شود که معمولاً همین طور هم می شود. ارزش فناوری نیز قابل کمی شدن است^۳.

«به طور کلی می توان گفت ارزش گذاری فناوری دو هدف اصلی را برآورده می کند:

۱. پشتیبانی تصمیمات داخلی (مثل قضاوت در مورد پروژه های پیشنهاد شده و یا گزارش ارزش دارایی ها برای اهداف مدیریتی)؛

۲. پشتیبانی مبادلات و رویدادها (مثل فروش یک دارایی، مذاکره در یک قرارداد اعطای امتیاز، تعیین نرخ حق الامتیاز (Royalty)، تعیین سهم شرکا در یک همکاری تکنولوژیکی (Technology alliances)^۴».

مفهوم دارایی نامشهود و مصادیق آن:

کلیه مصادیق مالکیت فکری، قابل ارزش گذاری^۵ هستند؛ اما آیا همه مصادیق مالکیت فکری، دارایی نامشهود، محسوب می شوند؟ مطابق تعریف مندرج در آیین نامه هیات وزیران^۶: «دارایی نامشهود، دارایی غیر پولی است که ماهیت عینی ندارد و از حقوق قراردادی یا سایر حقوق قانونی ناشی می شود، صرف نظر از اینکه چنین حقوقی قابل انتقال یا جداسدنی باشد یا نباشد». مطابق این تعریف، نداشتن ماهیت عینی، وصف ذاتی «دارایی نامشهود» است که این وصف در عنوان «دارایی نامشهود» نیز مستتر است. به عبارت دیگر، دارایی های نامشهود، ناملموس (intangible) هستند. بر این اساس، در امور صنعتی، دانش فنی و طرح صنعتی، عمده مصادیق «دارایی نامشهود»، محسوب می شوند. البته محصول نمونه صنعتی (Prototype) به دلیل ملموس بودن و عینیت یافتن، مصداق دارایی نامشهود نمی باشد و برای واگذاری آن، رعایت فرآیندهای مقرر در آیین نامه ارزش گذاری دارایی های نامشهود در طرح های سرمایه گذاری، لازم نیست.

^۳ - شیوه نامه ارزش گذاری فناوری و دانش فنی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، پاییز ۱۳۹۰، ص ۱

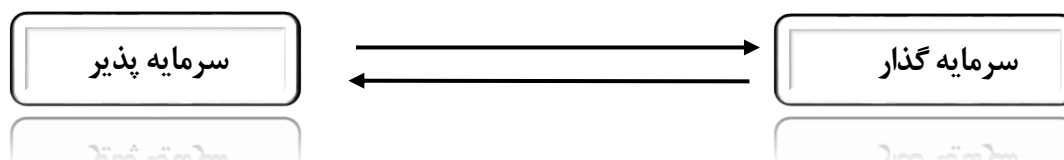
^۴ - همان

^۵ - بند پ ماده ۴ «آیین نامه ارزش گذاری دارایی های نامشهود در طرح های سرمایه گذاری»: کلیه مصادیق مالکیت فکری از قبیل اختراع، طرح صنعتی، نام و علامت تجاری و آثار ادبی و هنری منوط به اینکه استفاده از آنها خلاف عرف و مقررات عمومی نباشد، قابل ارزش گذاری است ولی ارزش گزار موظف است در ارزیابی خود تطابق با قوانین جمهوری اسلامی ایران را لحاظ نماید.

^۶ - بند الف ماده ۱ «آیین نامه ارزش گذاری دارایی های نامشهود در طرح های سرمایه گذاری»: دارایی نامشهود را تعریف کرده است.

مشارکت دولت:

دولت برای مشارکت در طرح های سرمایه گذاری، کدام مقررات را باید رعایت کند؟

چنانچه سازمان ها و شرکت های دولتی، دانشگاه ها و پژوهشگاه های دولتی، خواه به عنوان سرمایه گذار و خواه به عنوان سرمایه پذیر در طرح های سرمایه گذاری مشارکت کنند، باید خود را ملتزم به اجرای مفاد «آیین نامه ارزش گذاری دارایی های نامشهود در طرح های سرمایه گذاری» بدانند.

[تصویب نامه مورخ ۱۳۹۶/۰۲/۱۷ و اصلاحیه مورخ ۱۳۹۸/۱۰/۰۴ هیأت محترم وزیران]

براساس مصوبه اصلاحی مورخ ۱۳۹۸/۱۰/۰۴ هیأت وزیران، صدور مجوز برای موسسات و شرکت های ارزش گذار، به معاونت علمی و فناوری رییس جمهور، واگذار شده است. این معاونت نیز به منظور انتخاب کارگزاران جلساتی برگزار کرد که در نهایت ۵ شرکت در خصوص انجام فرایند ارزش گذاری فناوری و کسب و کارهای نوآورانه، انتخاب شدند.^۷ بدین ترتیب، پس از مصوبه اخیر هیأت وزیران و با توجه به اعطای «مجوز ارزش گذاری دارایی های نامشهود» توسط معاونت علمی و فناوری رییس جمهور به ۵ شرکت منتخب، هم اکنون می توان گفت که چرخه ارزش گذاری دارایی های نامشهود، کامل شده و شخص یا اشخاص حقیقی و یا حقوقی، که صلاحیت اظهار نظر در خصوص ارزش گذاری دارایی های نامشهود را دارند، به طور مشخص و قانونی، تعیین شده اند.

به منظور آشنایی با مقررات حاکم بر موضوع، دو نوع مشارکت را باید از یکدیگر به شرح زیر تفکیک نمود:

الف- مشارکت در قالب شرکت تجاری (ثبت شده) با دارایی نامشهود:

^۷ - علیرضا دلیری معاون توسعه مدیریت و جذب سرمایه معاونت علمی رییس جمهور، ۳ مرداد ۱۳۹۷، مراسم تفاهم نامه همکاری میان معاونت علمی و شرکت های

در راستای مشارکت مستقیم دولت به عنوان سرمایه گذار، اگر مشارکت در قالب شرکت ثبت شده صورت پذیرد، مطابق ماده ۷۶ قانون تجارت^۸ مصوب ۱۳۴۷ سرمایه غیر نقدی باید توسط کارشناس رسمی دادگستری تقویم گردد. البته در شرکت های با مسئولیت محدود، انجام ارزش گذاری از طریق کارشناس رسمی، ضرورت ندارد^۹.

بدین ترتیب «دانش فنی متعلق به بخش خصوصی و یا بخش غیردولتی» به عنوان یک دارایی نامشهود، باید ابتدا ارزش گذاری شود. برای این ارزش گذاری، هیات وزیران در تاریخ ۱۳۹۶/۰۲/۱۷ مبادرت به تصویب «آیین نامه ارزش گذاری دارایی های نامشهود در طرح های سرمایه گذاری» نموده است که برابر ماده ۲ آن، در کلیه طرح های سرمایه گذاری که یک طرف آنها دستگاه های اجرایی موضوع ماده ۵ قانون مدیریت خدمات کشوری هستند، باید از روشهای مقرر برای ارزشگذاری که در این آیین نامه تصریح شده، تبعیت کنند. بنابراین، آورده طرف مقابل که در مثال ما، دانش فنی متعلق به بخش خصوصی و یا بخش غیردولتی است باید ابتدا ارزش گذاری شود. برابر ماده ۷۶ یاد شده، ارزش گذاری باید از طریق «کارشناس رسمی دادگستری» صورت گیرد که به تصریح آیین نامه ارزش گذاری دارایی های نامشهود، کارشناس رسمی ارزش گذاری باید مطابق ضوابط مربوط، دارای صلاحیت ارزش گذاری در رشته خود باشد. چالش این نوع ارزش گذاری، آنست که در برخی از موضوعات بسیار تخصصی ممکن است کارشناس رسمی دادگستری وجود نداشته باشد مضافاً آنکه رجوع به کارشناسان خارجی هم مطابق قانون، مجاز نیست.

ب- مشارکت در قالب شرکت مدنی (ثبت نشده) با دارایی نامشهود:

در راستای مشارکت مستقیم دولت به عنوان سرمایه گذار، اگر مشارکت در قالب شرکت مدنی (شرکت ثبت نشده) صورت پذیرد، آورده طرف دیگر مشارکت باید به طور دقیقی ارزش گذاری گردد چراکه منافع طرفین براساس همین ارزیابی، تسهیم و تقسیم خواهد شد. مطابق «آیین نامه ارزش گذاری دارایی های نامشهود در طرح های سرمایه گذاری» این ارزش گذاری باید از طریق «موسسه یا شرکت ارزش گذاری» صورت پذیرد که در حال حاضر، ۵ شرکت منتخب، دارای «مجوز ارزش گذاری دارایی های نامشهود» می باشند.

در پایان از همکاران سختکوش گروه پژوهشی حقوق که در تهیه این مطلب، همراهی نمودند، صمیمانه سپاسگزارم.

مدیر گروه پژوهشی حقوق - ۱۳۹۸/۱۰/۱۰

۸- ماده ۷۶ قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷: هرگاه یک یا چند نفر از مؤسسين آورده غير نقد داشته باشند مؤسسين بايد قبل از اقدام به دعوت مجمع عمومي مؤسس نظر کتبي کارشناس رسمي وزارت دادگستري را در مورد ارزیابی آورده های غیر نقد جلب و آن را جزء گزارش اقدامات خود در اختیار مجمع عمومی مؤسس بگذارند. در صورتی که مؤسسين برای خود مزایایی مطالبه کرده باشند باید توجیه آن به ضمیمه گزارش مزبور به مجمع مؤسس تقدیم شود.

۹- مواد ۹۶ و ۹۷ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱: ماده ۹۶ - شرکت با مسئولیت محدود وقتی تشکیل می شود که تمام سرمایه نقدی تأدیه و سهم الشرکه غیر نقدی نیز تقویم و تسلیم شده باشد. ماده ۹۷ - در شرکت نامه باید صراحتاً قید شده باشد که سهم الشرکه های غیر نقدی هر کدام به چه میزان تقویم شده است.

